

UZ ČLANAK S. ŽIVKOVIĆA:
»GRAMATIČKA ANALIZA NA
KNJIŽEVNIM DJELIMA«

Živkovićev članak pod gornjim naslovom (u prvom svesku ovogodišnjeg Jezika, listopad 1961, str. 11—17) vrijedan je i lijep prilog školskoj sintaksi višega reda. Pisac je, poslije općeg uvoda o analizi rečenice u školskim gramatikama i o načinu određivanja glavni rečeničnih dijelova u njima, s pravom istakao kako se u beletrističkim književnim djelima često nailazi na slučajeve (primjere) koji su za mnoge gramatički neuhvatljivi, jer ne odgovaraju školskoj šablona, te im ne mogu odrediti subjekte i predikate. Da pokaže kako se i u takvim slučajevima, premda s većim naporom, ipak može izvršiti gramatička (sintaktička) analiza i naći subjekt i predikat, prof. Živković naveo je i analizirao devet slučajeva (jedanaest primjera) iz devet književnika (poeta u užem i u širem smislu). To su ovi književnici: Branko Radičević, August Šenoa, Branko Ćopić, Drago Gervais, Borislav Stanković, Vjenceslav Novak, Janko Veselinović, Vladimir Nazor, Irving Shaw. U svih devet slučajeva dobro su određeni predikati, a subjekti u svima — osim, po mojem mišljenju, jednoga. To je u primjeru iz Branka Radičevića. I taj upravo slučaj i potakao me je da napišem ovaj osvrt. Prof. Živković citira iz Radičevićeve pjesme »Putnik na uranku« tri strofe, tj. odlomak »Pozdrav«:

Oj sunašce što razgoniš
puste noći, silne tame,
oj ti nebo štono roniš
rosne svoje suze na me,
oj ti goro štono gajiš
mile pesme, mile ptice,
oj livado što se sjajiš
puna rose i travice,
dolo, stado, janjci dragi,
frulo, cveće mirisavo,
mili vetre, vetre blagi,
oj izvore — zdravo, zdravo!

pa, među ostalim, o tom odlomku kaže: »Spomenutim prirodnim pojavama, označenim imenicama, obraća se pjesnik, upravlja im svoj pozdrav, — zato su to subjekti; sam pozdrav, upućen skupno svima njima, to je predikat (zdravo, zdravo). Cijela pjesma je jedina rečenica sa mnogo subjekata i jednim (udvostručenim) predikatom«. Istina je što Živković ovdje kaže da je cijela ta »pjesma«, tj. navedene tri strofe, jedna jedina rečenica, i da je ono »zdravo, zdravo!« na kraju te rečenice predikat njezin. Ali ja se ne mogu s njime složiti kad kaže da su ono drugo, tj. imenice kojima su označene prirodne pojave kojima se pjesnik obraća, subjekti. Mislim da se tu prof. Živković malo prebacio. Koliko ja mogu razabrati, imenice kojima su označene spomenute prirodne pojave, baš zato što se tim pojavama pjesnik (odnosno *putnik* u pjesmi), *obraća*, što ih *pozdravlja*, ne mogu biti drugo nego *objekti*. Na njih upravo prelazi radnja te rečenice. tj. radnja pozdravljanja (zdravo, zdravo!). A gdje je onda subjekt? Mislim da to sad nije teško pogoditi: Subjekt je sam pjesnik (odnosno *putnik*, neizrečeno *ja* u pjesmi), jer on je upravo taj koji vrši radnju pozdravljanja.

I to je uglavnom sve što bih ja u Živkovićevoj analizi tekstova iz spomenutih devet književnika popravio. A to, naravno, ne umanjuje moje naprijed izrečeno pohvalno mišljenje o općoj vrijednosti njegove analize.

Još manje može umanjiti vrijednost Živkovićeva članka jedna štamparska pogreška, koju zato ipak treba popraviti: književnik Novak nije se imenom zvao »Vjekoslav« (kako je napisano u članku na str. 16), nego *Venceslav* (ili *Ujenceslav*).

Sve u svemu, Živkovićev članak (raspravica), baš zbog svoje opće vrijednosti, zaslužio je da se i očisti od tih slučajnih lapsusa.

Nikola Rončević

IZMIRENO I PROTUSLOVLJE!

10.000 milijardi milijarditih dijelova sekunde imao bi biti *neshvatljivo kratak vijek* omega-mezona, materijalne čestice, koju je otkrio jugoslavenski učenjak dr Bogdan Maglić (Vjesnik od 27. rujna 1961).

Čitatelje »Jezika« interesirat će, nadam se, jezična strana toga saopćenja, na koju ovdje želim upozoriti.

Prvo, sastavljač onakvog saopćenja nije očito mogao slutiti da se pod onim njegovim dugačkim brojnim izrazom krije vrlo jednostavan broj koji se može izraziti i izražava se obično samo sa dvije riječi: deset sekunda. A drugo, on je procijenio da je ono što izražava njegov dugački izraz tako kratko vrijeme da ga može nazvati *neshvatljivo kratkim vijekom* omega-mezona. I on nam je rekao: *10 sekunda je neshvatljivo kratko vrijeme!*

Poslije onog prvog saopćenja novine su se vraćale ponovno na temu o omega-mezonu i njegovu otkrivaču, ali prvo saopćenje ostalo je nepromijenjeno i neispravljeno. Morali smo se zadovoljiti informacijom da je novo otkrivena materijalna čestica *neshvatljivo kratka vijeka* — 10 sekunda.

Nevjerojatno, ali tako je bilo sve do 22. XI 1961, kad je radio iz Amerike u večernjoj emisiji javio da vijek omega-mezona traje samo *desetak trilijuntina sekunde*.

Tim je riješen i naš jezični problem.

D. Saračević, prof. u m.

NEKOLIKO RIJEČI O DEKLINACIJI DATUMA

O pitanju pravilnosti izraza *prvi mart*, *peti svibnja* i sl. pisalo se u našoj stručnoj štampi već dosta. U »Jeziku« je posljednji o tome pisao prof. Hraste (v. »Jezik« I, 4, str. 121). Osvrnuvši se na mišljenja M. Rešetara, F. Ilešića i Radivojevića, koji su još između dva rata raspravljali o tom pitanju, prof. Hraste je utvrdio da je ispravniji izraz *prvi siječnja*, ali »da veza *prvi siječanj*

sve više prodire u književni i saobraćajni jezik«.

Ja ovdje ne želim da ponovo pokrećem pitanje koje je već raspravljeno (i koje će u budućnosti najbolje riješiti književna i govorna praksa, usvajajući jedan ili drugi izraz), ali bih htio da kažem nekoliko riječi o deklinaciji tih izraza. Naime, u jeziku nekih naših krajeva (uglavnom zapadnih), pa i u književnom jeziku (naročito novinskom) izrazi *prvi maja*, *sedmi srpnja*, *četvrti oktobra* itd. uopće se ne mijenjaju, dakle indeklinabilni su. Evo jednog primjera!

U »Borbi« (zagrebačko izdanje) od 11. oktobra 1958. g., na str. 3. piše:

»Četvrti oktobra (!) u Beču je završena druga generalna konferencija Međunarodne agencije za atomsku energiju«.

Dakle: *četvrti* oktobra, a ne *četvrtog* oktobra!

Tako ponekad govore i na radiju. U emisiji »Oglasi i reklame« možemo čuti da je »izvlačenje novogodišnje lutrije *četvrti januara*« (mj. *četvrtog januara*), a u emisiji »Radio-kalendar« da se *dvadeset sedmi srpnja* — ili kog drugog datuma — navršilo tačno dvadeset pet — ili već ne znam koliko — godina od nekog značajnog događaja.

Negdje se ovakvi izrazi dekliniraju, ali samo djelomično, tj. mijenja se prva riječ u vezi, a druga ostaje nepromijenjena. Tako u pjesmi Marina Franičevića »Sjećanje na Prvi maja tisuću devet stotina četrdeset treće« stoje ovi stihovi:

Tek sada, kada sjedim u sobi
i pišem o prvome maja (!)
godine četrdeset i treće,
sjećam se mnogih majeva
pa i onoga davnog...

(V. zbirku »Zvijezda nad planinom«, II izd. NZH, Zagreb, 1946.)

Negdje se opet mijenjaju oba člana izraza. Ne jedanput čitao sam pred prvomajске praznike u mnogim našim listovima krupne naslove »Ususret Prvome maju«.